

УДК 657.1

Кундеус О.М.,

к.е.н., доцент кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ТРАКТУВАННЯ ВИТРАТ В ЕКОНОМІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Визначення поняття «витрат» в різні часи пов'язане з розвитком економічної думки. Так, за радянських часів вітчизняна економічна теорія трактувала витрати з положень К. Маркса, який ввів поняття «суспільно необхідних витрат», під якими розуміли сукупність витрат минулої праці, що виражені у засобах виробництва, і витрат живої праці [11, с. 212]. Тобто, дійсна кількість праці (уречевленої і безпосередньовкладеної) створює вартість продукції (робіт, послуг), так як утворює реальні витрати виробництва.

З розвитком економічних відносин витрати визначають з позиції використання різних виробничих чинників у процесі цілеспрямованої діяльності підприємства. Так, Ж.-Б. Сей вважає, що вартість (цінність) визначається затратами виробництва у вигляді трьох факторів – праці, землі і капіталу [15]. Прихильники «нетрудової теорії вартості» витрати узагальнювали з мінімальною ціною товару. При цьому багато уваги приділялось оцінці ефективності використання факторів виробництва.

Сучасні вчені також оцінюють витрати з різних позицій. Такі науковці як К. Р. Макконелл, С. Л. Брю [10, с. 45], Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер [20, с. 21], Ф. Ф. Бутинець [3, с. 91], Г. І. Пашигорева, О. С. Савченко [12, с. 19] узагальнюють під витратами грошові виплати для забезпечення підприємства певними ресурсами (матеріальними, трудовими) для використання їх у виробничому процесі. Таке визначення більш характерне для поняття «затрати», адже під витратами слід розуміти витрачання цих ресурсів в процесі виробничо-господарської діяльності. Близькі до нашого розуміння сутності витрат дають А. М. Турило, Ю.Б. Кравчук [18, с. 9].

Важливого значення при визначенні витрат в обліку має їх вартісна оцінка. Трактують витрат з позиції витрачених ресурсів, зорієнтованих на отримання прибутку, розкрили М. Г. Грещак, М.С. Коцюба [6, с. 16], В. С. Лень [9, с. 31], А. М. Турило, Ю.Б. Кравчук [18, с. 9].

Такі вчені як М. В. Кужельний, В. Г. Лінник [8, с. 87], О. М. Бандурка [19, с. 307] об'єднують витрати як складову собівартості. Однак витрати пов'язані не лише з собівартістю.

Дещо спрощене тлумачення витрат у таких вчених, як Бланк І. О. [1, с. 150], Сопко В. В. [16, с. 328], Н. М. Ткаченко [17, с. 520], оскільки під витратами вони розуміють витрачання ресурси у грошовій оцінці лише на

виробничі цілі (операційні витрати), однак на практиці витрати більш ширше поняття і охоплюють інші види господарської діяльності підприємства (фінансові витрати, інвестиційні витрати).

Ідентичними з П(С)БО 16 «Витрати» дають визначення витрат Ю. С. Цал-Цалко [21, с. 14], С.Ф. Голов [4, с. 60].

Таким чином, необхідно розрізнити поняття «витрати» та «затрати», «витрати виробництва», «собівартість». Особливого значення виокремлення цих економічних категорій набуває в системі обліку, так як витрати займають значну облікову ділянку, тому не варто зменшувати їх змістове наповнення.

Дослідження визначення сутності витрат з погляду різних авторів дає можливість стверджувати, що для даного поняття основними характерними особливостями є: 1) витрати нероздільно пов'язані з використанням ресурсів на виробництво [21; 13; 17; 2; 14]; 2) всі витрати мають бути виражені в грошовій формі [13; 2; 6; 7]; 3) витрати є метою отримання прибутку [7; 13; 14]; 4) визначаються одночасно з визначенням доходу [14]; 5) вибуття активів або зменшення зобов'язань [21]; 6) витрати обліковують з собівартістю [2; 6].

На основі проведеного ретроспективного аналізу трактування сутності поняття «витрати» у зарубіжних і вітчизняних науковців, можна запропонувати наступне визначення, яке впливає з власного наукового бачення: витрати – це спожиті в процесі діяльності ресурси у грошовому вимірі та витрачені кошти з метою здійснення виробничо-господарської діяльності для досягнення певної мети.

Література:

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / І.О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 724 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : [підруч.] / Ф. Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л. В. Чижевська. – Житомир: Рута, 2005. – 448 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник для студ. спеціальності «Облік і аудит»] – 8 вид, доп. і перероб. / За ред. Ф. Ф. Бутиця. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.
4. Голов С.Ф. Управлінський облік : [підручник] – 2-ге вид. – К.: Лібра, 2004. – 704 с.
5. Грещак М. Г. Управління витратами: [навч.-метод. посіб.] – 2-ге вид., без змін / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2006. – 132 с.
6. Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу, аудиту. – К.: А.С.К., 1998. – 214 с.
7. Іванюта П. В., Левченко З. М. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік у виробничих підрозділах сільськогосподарських господарюючих суб'єктів : [навч. посіб.] / П. В. Іванюта, З. М. Левченко. – К.: ЦНЛ, 2006. – 368 с.
8. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підруч. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
9. Лень В. С. Управлінський облік : [навч. посіб.] / В. С. Лень. – К. :

Знання-Прес, 2006. – 317 с.

10. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю; пер. с англ.; 14-ое изд. в 2-х т. Т. 2. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 400 с.

11. Маркс К. Капитал. Критика политической экономики. Т. I. Кн. I. Процесс производства капитала. – М. : Политиздат, 1988. – 891 с.

12. Пашигорева Г. И. Системы управленческого учета и анализа / Г. И. Пашигорева, О. С. Савченко. – СПб. : Питер, 2003. – 176 с.

13. Реслер М. В. Облік витрат і доходів операційної діяльності: [монографія] / М. В. Реслер. – Мукачево: Карпатська вежа, 2009. – 208 с.

14. Сахарцева І. І. Бухгалтерський облік : [навч. посіб.] / І. І. Сахарцева, Г.А. Семенов, Г.М. Бескоста; За ред. І.І. Сахарцевої. – К.: Кондор, 2009. – 556 с.

15. Сей Ж.-Б. Трактат по политической экономии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://readbookz.com/book/135/3831.html>.

16. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: [навч. посіб.] – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 578 с.

17. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручн. – 3-тє вид. доп. і перероб. – К.: Алерта, 2008. – 926 с.

18. Турило А. М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.

19. Фінансова діяльність підприємства : [підруч.] / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов та ін. – К. : Либідь, 2003, – 384 с.

20. Хорнгрен Ч. Г., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект : [науч. изд.] / Ч. Г. Хорнгрен, Дж. Фостер; пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 416 с.

21. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: [навч. посіб.] – К.: ЦУЛ, 2002. – 656 с.